

Μάθημα 4**Ποιες αξίες οφείλουμε να μοιραζόμαστε;****Αναλαμβάνουμε ευθύνες σε μια κοινωνία βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα**

Ο πίνακας συνοψίζει τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός ώστε να σχεδιάσει και να διδάξει το μάθημα.

Η **άσκηση στις ικανότητες** αφορά άμεσα την EDC/HRE.

Οι μαθησιακός στόχος υποδεικνύει όσα γνωρίζουν και κατανοούν οι μαθητές.

Οι δραστηριότητες για τους μαθητές, με τη **μέθοδο**, συγκροτούν το βασικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης.

Ο πίνακας για επιλογή **υλικού** υποστηρίζει την προετοιμασία του μαθήματος.

Ο προσδιορισμός του διαθέσιμου χρόνου δίνει ένα αδρό περίγραμμα για τη διαχείριση του χρόνου.

Άσκηση ικανοτήτων	Κρίση: προβληματισμός περί των κριτηρίων και των αξιών.
Μαθησιακός στόχος	<p>Μια δημοκρατική κοινωνία στηρίζεται σε ένα κοινά αποδεκτό σύστημα αξιών.</p> <p>Τα ανθρώπινα δικαιώματα παρέχουν ένα σύστημα αξιών στο οποίο μπορούμε να συμφωνήσουμε.</p>
Δραστηριότητες για τους μαθητές	Οι μαθητές επιλέγουν ιστορίες με διλήμματα, εκθέτουν τις αποφάσεις τους, συγκρίνουν και συζητούν τις προτεραιότητές τους.
Πηγές και υλικό	<p>Υλικό για εκπαιδευτικούς 2.2.</p> <p>Χαρτί σεμιναρίου (έτοιμο από το προηγούμενο μάθημα), μαρκαδόροι.</p> <p>Φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5 ή εναλλακτικά, το Άρθρο 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου σε χαρτί ή διαφάνεια.</p>
Μέθοδος	Από κοινού σχεδιασμός συζήτησης, παρουσιάσεις, συζήτηση.
Προσδιορισμός διαθέσιμου χρόνου	<ol style="list-style-type: none"> 1. Απόφαση για από κοινού σχεδιασμό συζήτησης. (10 λεπτά) 2. Παρουσιάσεις και συζήτηση. (15 λεπτά) 3. Αναστοχασμός στην ενότητα. (15 λεπτά)

Επιπρόσθετες πληροφορίες

Η κεντρική δραστηριότητα της ενότητας, έδωσε στους μαθητές την ευκαιρία να παράγουν αρκετό υλικό, περισσότερο από όσο είναι δυνατόν να συζητηθεί διεξοδικά σε ένα μάθημα. Γι' αυτό θα πρέπει να γίνει επιλογή με τη συμμετοχή των μαθητών, καθώς το πρόβλημα και η υπευθυνότητα ανήκει τόσο σ' αυτούς όσο και στον/στην εκπαιδευτικό. Όσο ταχύτερα παρθεί η απόφαση, τόσο περισσότερος χρόνος θα εξικονομηθεί για τη συνέχεια.

Αν όμως οι μαθητές αμφισβητήσουν την ανάγκη επιλογής μέρους της δουλειάς τους για τη συζήτηση που έπεται, θα πρέπει να ασχοληθούμε με αυτό πριν από ο,ιδήποτε άλλο. Είναι απαραίτητο για τους μαθητές να κατανοήσουν, και παράλληλα να ξεπεράσουν την πιθανή απογοήτευσή τους, ότι θα μάθουν περισσότερα πράγματα αν επιλέξουν τμήματα της δουλειάς τους και τα συζητήσουν σε βάθος, παρά αν απλά ακούσουν σύντομες ανακοινώσεις από όλα όσα συζητήθηκαν στις ομάδες. Άρα, σ' αυτή την περίπτωση, η τάξη θα πρέπει να βρει λύση σε ένα δίλημμα, κατά κάποιο τρόπο σε πραγματικές συνθήκες, δηλαδή σε λίγο χρόνο και με δεδομένο πως η προσοχή του κοινού δεν κρατάει για πολύ. Εδώ είναι απαραίτητη η τήρηση των ορίων και της ατζέντας, καθώς και η άσκηση δύναμης (πιο αναλυτικές πληροφορίες για τη διαχείριση αυτού του ζητήματος, βλ. ενότητα 9).

Πρόκειται για μια σημαντική ευκαιρία μάθησης σχετικά με τη διαχείριση της τάξης – για τη διδασκαλία στο πνεύμα της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Όσο νωρίτερα οι μαθητές αποκτήσουν τη δυνατότητα να επιλέξουν σε ποια ζητήματα να εστιάσουν, τόσο το καλύτερο, φτάνει να μην αισθανθεί κάποιος ότι έχει παρακαμφθεί (απορριφθεί). Οι μαθητές θα πρέπει να βρουν την ισορροπία ανάμεσα στην αποδοτικότητα και στην ισότητα συμμετοχής. Στο τέλος, θα αποφασίσει η πλειοψηφία (για το πρόβλημα των μειοψηφών που πλειοψηφούν, βλ. ενότητα 8).

Στο στάδιο της τελικής συζήτησης, συνιστούμε να εστιάσετε στο ένα από τα δυο βασικά ζητήματα που είναι πάντοτε σχετικά με την ανάληψη ευθυνών στις ανοικτές κοινωνίες: τα διλήμματα της πολυπλοκότητας και της σταθερότητας (βλ. υλικό για εκπαιδευτικούς 2.3, πρότυπα εισηγήσεων 2 και 3.)

Το **δίλημμα της πολυπλοκότητας** αναφέρεται στο γεγονός πως η ανάληψη υπευθυνότητας είναι δύσκολο καθήκον και πως όσο περισσότερο πολύπλοκα γίνονται τα κοινωνικά μας συστήματα, τόσο αυξάνουν οι δυσκολίες. Αν οι μαθητές αναφερθούν σ' αυτή την εμπειρία, ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να το επιλέξει ως θέμα συζήτησης. Πιθανότατα οι μαθητές χρειάζονται ενθάρρυνση, ώστε να αποδεχθούν τον κίνδυνο να κάνουν λάθος, παρά να προσπαθήσουν να αποφύγουν τη λήψη αποφάσεων.

Το **δίλημμα της σταθερότητας** αναφέρεται στην εμπειρία πως όταν λαμβάνουμε αποφάσεις είμαστε αποκλειστικά μόνοι μας και δε μπορούμε να θεωρήσουμε δεδομένη από όλους την τήρηση των ίδιων βασικών αξιών. Σε ποιο βαθμό μια τέτοια συμφωνία είναι απαραίτητη και με ποιον τρόπο μπορούμε να την εξασφαλίσουμε; Τα ανθρώπινα δικαιώματα προσφέρουν ένα σύστημα αξιών που διέπεται από την αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, αρχή αποδεκτή από όλα τα βασικά θρησκεύματα. Αυτό καθιστά την ενότητα αυτή σημαντική στην εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Περιγραφή του μαθήματος

Προετοιμασία

Ο/η εκπαιδευτικός, πριν το μάθημα, έχει κρεμάσει στην τάξη τους πίνακες παρουσίασης.

Στάδιο 1: Απόφαση κοινού σχεδιασμού

Ο/η εκπαιδευτικός προεδρεύει στο πρώτο στάδιο του μαθήματος. Πλησιάζει κάθε έναν από τους τέσσερεις πίνακες με τις διλημματικές ιστορίες και αναφέρεται στις δύο εναλλακτικές δυνατότητες. Οι

μαθητές ψηφίζουν δι' ανατάσεως της χειρός μία από αυτές, και ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει το αποτέλεσμα στον κάθε πίνακα.

Οι ομάδες που έχουν συζητήσει τις προσωπικές τους εμπειρίες, ενημερώνουν εν συντομίᾳ για το ζήτημα και παρουσιάζουν την απόφαση των μαθητών. Κρεμούν τους επιπλέον πίνακες.

Ο/η εκπαιδευτικός διευκρινίζει πως οι μαθητές δεν θα έχουν αρκετό χρόνο ώστε να συζητήσουν όλες τις αποφάσεις τους στις λεπτομέρειές τους, και γι' αυτό θα πρέπει να αποφασίσουν σηκώνοντας τα χέρια. Αν οι μαθητές συμφωνήσουν, δεν χρειάζεται περαιτέρω συζήτηση για το θέμα.

Αν οι μαθητές έχουν δυσκολία να επιλέξουν τα ζητήματα με τα οποία θα ασχοληθούν, ο/η εκπαιδευτικός προτείνει ένα ή δύο κριτήρια που θα διευκολύνουν την απόφαση, όπως:

- Συζήτηση για ένα ζήτημα που οι ίδιοι θεώρησαν εξαιρετικά ενδιαφέρον.
- Μια ομόφωνη απόφαση – οι μαθητές έχουν κοινές αξίες ή προτεραιότητες;
- Μια αμφιλεγόμενη απόφαση – οι μαθητές συμφωνούν σε συγκεκριμένες αξίες ή προτεραιότητες;
- Κάτι που προτιμούν οι μαθητές από την προσωπική τους εμπειρία.

Τα κριτήρια σχετίζονται με τις επιλογές που έχουν καταγραφεί στους πίνακες.

Στάδιο 2: Παρουσιάσεις και συζήτηση

Οι εκπρόσωποι κάθε ομάδας εξηγούν τα αίτια της απόφασης της ομάδας. Παράλληλα, κάποια μέλη της ομάδας προσθέτουν σύντομες σημειώσεις στον πίνακα.

Οι μαθητές, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού, συγκρίνουν τα κριτήρια και συζητούν για τις επιλογές τους. Ο/η εκπαιδευτικός προεδρεύει στη συζήτηση.

Το αποτέλεσμα της συζήτησης δε μπορεί να προβλεφθεί. Οι μαθητές είναι δυνατόν να συμφωνήσουν ή να διαφωνήσουν σχετικά με τις αρχές ανάληψης ευθύνης σε δεδομένη περίσταση. Το ένα τρίτο του πίνακα, στο τέλος, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την καταγραφή του αποτελέσματος της συζήτησης.

Στάδιο 3: Αναστοχασμός

Ο/η εκπαιδευτικός επιλέγει ένα από τα επόμενα ζητήματα στα οποία έχει καταλήξει παρατηρώντας τους μαθητές την ώρα που συνεργάζονταν, και συζητώντας μαζί τους. Δε συνιστάται να αποφασίσουν για το ζήτημα ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές από κοινού, γιατί τότε ο/η εκπαιδευτικός θα έπρεπε να εξηγήσει τις πιθανές επιλογές, πράγμα που θα χρειαζόταν πολύ χρόνο.

1^η επιλογή: Το δίλημμα της πολυπλοκότητας:

Οι μαθητές συζητούν για τις δυσκολίες που παρουσιάζονται στην ανάληψη ευθύνης

Η συζήτηση στην ολομέλεια ξεκινά με έναν γύρο ανατροφοδότησης. Τι πήγε καλά; Τι μας δυσκόλεψε;

Ίσως περιμένουμε ότι οι μαθητές θα αναφέρουν πως μ' αυτό τον τρόπο, η ανάληψη ευθύνης είναι δύσκολη και χρονοβόρα. Είναι συχνά ανέφικτο να απαιτούμε να κατανοούμε τις επιπτώσεις των πράξεών μας – να λαμβάνουμε υπόψη το αποτέλεσμα - *respice finem*.

Ο/η εκπαιδευτικός απαντά πως το επιχείρημα είναι απόλυτα δικαιολογημένο – ποιες είναι όμως οι εναλλακτικές προτάσεις; Να τάψουμε να λαμβάνουμε αποφάσεις και να αναλαμβάνουμε ευθύνες; Ή πρώτα να επιμένουμε να έχουμε πλήρη πληροφόρηση;

Φυσικά, η ζωή συνεχίζεται και θα πρέπει να διακινδυνεύσουμε να πάρουμε λάθος αποφάσεις. Αυτό όμως που κάνει τη διαφορά είναι να έχουμε τη συναίσθηση του κινδύνου να κάνουμε λάθος και της πρόκλησης που δημιουργεί η πολυπλοκότητα της σύγχρονης κοινωνίας (βλ. και υλικό για εκπαιδευτικούς 2.3, πρότυπο εισήγησης 2). Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο είναι σημαντική η εκπαίδευση και η εξάσκηση όπως γίνεται σ' αυτή την ενότητα.

2^η επιλογή: Το δίλημμα της σταθερότητας:

Οι μαθητές συζητούν για τις εμπειρίες τους υπό το φως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Ο/η εκπαιδευτικός αναφέρεται στις αξίες και τις προτεραιότητες για τις οποίες οι μαθητές συμφώνησαν ή διαφώνησαν στην προηγούμενη συζήτηση και θέτει την επόμενη ερώτηση:

→ Ποιες αξίες μοιραζόμαστε;

Αυτό είναι το θέμα του μαθήματος: ο/η εκπαιδευτικός το σημειώνει ως τίτλο, πάνω από τους πίνακες με τα διλήμματα, στον πίνακα. Άλλιώς, τον γράφει σε ένα χαρτί μεγέθους A3 και τον τοποθετεί στον τοίχο, πάνω από τους πίνακες.

Οι μαθητές επανελέγχουν τις σημειώσεις τους στους πίνακές τους.

Με αυτό τον αναστοχασμό, οδηγούμαστε σε περισσότερες ερωτήσεις:

→ Για ποιες αξίες διαφωνούμε; Άλληλοαναιρούνται;

→ Σε ποιες αξίες θα πρέπει να συμφωνήσουμε;

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί τη σπουδαιότητα αυτής της ερώτησης: καθένας μας εξαρτάται από τους άλλους, ώστε η ανάληψη ευθύνης να βρίσκεται προς την ίδια κατεύθυνση. Ποιες μπορεί να είναι οι κατευθυντήριες γραμμές;

Οι μαθητές θα αντιληφθούν ή θα συνειδητοποιήσουν πως δεν υπάρχουν κοινά αποδεκτές θρησκείες ή φιλοσοφική ηθική και πως κανείς δεν θα αποδεχθεί ένα σύστημα αξιών δια της βίας. Η μόνη πηγή που παρέχει ένα σύστημα κανόνων ή αξιών στις οποίες όλοι μπορούμε να συμφωνήσουμε, είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Ο εκπαιδευτικός αναφέρεται στο 1^ο Άρθρο της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948):

«Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης».

(το πλήρες κείμενο βρίσκεται στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5)

Οι μαθητές αναζητούν το Άρθρο στο φυλλάδιο για τους μαθητές 2.5, ή το παρουσιάζει ο/η εκπαιδευτικός στην τάξη. Το άρθρο από μόνο του προσφέρει πολλά ζητήματα για συζήτηση:

- Γεννιόμαστε με ανθρώπινα δικαιώματα. Είναι αναφαίρετα, κανείς δε μπορεί να μας τα πάρει.
- Είμαστε ελεύθεροι.
- Είμαστε ίσοι.

Ο/η εκπαιδευτικός έχει μόλις δείξει τον τρόπο ανάγνωσης ενός τέτοιου άρθρου –αργά, λέξη προς λέξη. Οι μαθητές συνεχίζουν:

- Έχουμε ανθρώπινη αξιοπρέπεια: οφείλουμε να συμπεριφερόμαστε ο ένας στον άλλον με σεβασμό.
- Έχουμε συγκεκριμένα δικαιώματα
- Είμαστε «προικισμένοι με λογική». Έχουμε τη δυνατότητα να σκεπτόμαστε από μόνοι μας.
- Είμαστε «προικισμένοι με συνείδηση». Έχουμε τη δυνατότητα να αναλαμβάνουμε ευθύνες.
- «Οφείλουμε να συμπεριφερόμαστε μεταξύ μας με πνεύμα αδελφοσύνης». Οφείλουμε να αναλαμβάνουμε ευθύνες ο ένας για τον άλλο, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που εξαρτώνται από τη βοήθεια των άλλων.

Ο/η εκπαιδευτικός επισημαίνει πως τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν έχουν μόνο κάθετη διάσταση – τη σχέση ανάμεσα στο κράτος και στον πολίτη – αλλά και οριζόντια διάσταση – τη σχέση μεταξύ των ατόμων ως μελών της κοινωνίας. Σε μια κοινωνία βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα, που μας προσφέρει ένα σύστημα βασικών αρχών στις οποίες οφείλουμε να συμφωνήσουμε, μπορούμε να επιτρέψουμε στον εαυτό μας μεγάλη ελευθερία και πλουραλισμό.

Δυνατότητες για πιο εμπεριστατωμένη μελέτη

Και οι δύο δυνατότητες του σταδίου αναστοχασμού αξίζει να συζητηθούν. Το δεύτερο βασικό ζήτημα είναι δυνατόν να συζητηθεί σε μια επέκταση της παρούσης ενότητας.

Η προοπτική της υπευθυνότητας μπορεί να συνδεθεί κυριολεκτικά με κάθε μία από τις άλλες ενότητες αυτού του τόμου. Βλ. σχετικό πίνακα στην αρχή αυτού του κεφαλαίου.